

Põlva valla üldplaneering

Mõjutatava keskkonna ülevaade

Sisukord

1.	PLANEERINGUALA ASUKOHT JA PÕHISTRUKTUUR.....	3
2.	SOTSIAALNE KESKKOND	5
2.1.	Rahvastik ja asustus.....	5
2.2.	Sotsiaalne taristu ja ühistegevus	9
3.	MAJANDUSKESKKOND	12
4.	TEHNILINE TARISTU	14
4.1.	Ühisveevärk ja kanalisatsioon.....	14
4.2.	Tuletõrje veevarustus.....	15
4.3.	Soojusvarustus	16
4.4.	Elektri- ja gaasivõrk.....	17
4.5.	Teedevõrk ja transport	17
5.	AJALOOLINE JA KULTUURILINE KESKKOND	19
5.1.	Põlva valla ajalooline kujunemine ja asustuse areng.....	19
5.2.	Kultuuriväärtuslikud objektid ja alad	20
6.	LOODUSKESKKOND.....	23
6.1.	Geoloogia ja maavarad	23
6.2.	Maakasutus	25
6.3.	Põhjavesi.....	25
6.4.	Pinnaveekogud	26
6.5.	Roheline võrgustik.....	27
6.6.	Kaitstavad loodusobjektid	28
6.7.	Välisõhu kvaliteet, müra, vibratsioon, jääkreostus	29
7.	KOKKUVÕTE.....	31

1. PLANEERINGUALA ASUKOHT JA PÕHISTRUKTUUR

Põlva valla pindala on 705,9 km². Vald piirneb läänes Põlva maakonna Kanepi valla ja idas Räpina vallaga, põhjaosas Tartu maakonna Kastre vallaga ja loodes Tartu maakonna Kambja vallaga ning lõunaosas Võru maakonna Võru vallaga. Põlva maakonnas asub vald kesksel kohal (joonis 1), valla keskus – Põlva linn – on ühtlasi maakonnakeskus.

Joonis 1. Põlva valla asend (Statistikaamet)

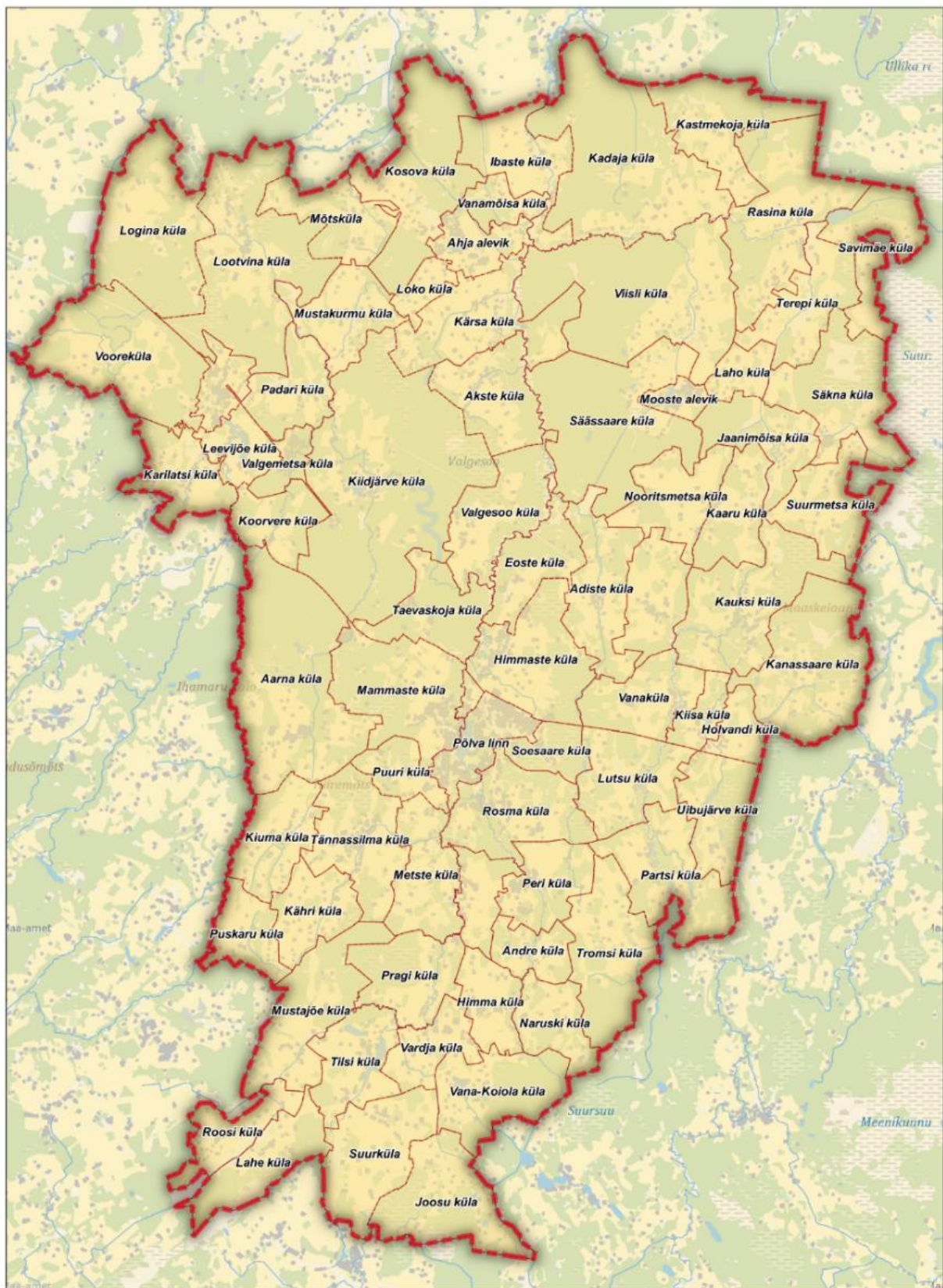
Põlva valla territooriumil asub lisaks vallasisesele linnale (Põlva linn) kolm alevikku:

Ahja,
Mooste,
Vastse-Kuuste

ning 70 küla: Aarna, Adiste, Akste, Andre, Eoste, Himma, Himmaste, Holvandi, Ibaste, Jaanimõisa, Joosu, Kaaru, Kadaja, Kanassaare, Karilatsi, Kastmekoja, Kauksi, Kiidjärve, Kiisa, Kiuma, Koorvere, Kosova, Kähri, Kärsa, Lahe, Laho, Leevijõe, Logina, Loko, Lootvina, Lutsu, Mammaste, Meemaste, Metste, Miiaste, Mustajõe, Mustakurmu, Mõtsküla, Naruski, Nooritsmetsa, Orajõe, Padari, Partsi, Peri, Pragi, Puskaru, Puuri, Rasina, Roosi, Rosma, Savimäe, Soesaare, Suurküla, Suurmetsa, Säkna, Säassaare, Taevaskoja, Terepi, Tilsa, Tromsi, Tännassilma, Uibujärve, Valgemetsa, Valgesoo, Vana-Koiola, Vanaküla, Vanamõisa, Vardja, Viisli ja Vooreküla (joonis 2).

Inimeste liikumine toimub peamiselt suuremate keskuste suunal, kus on rohkem töökohti. 2013. a pendelrände uuring¹ näitab, et Põlvamaa, ka Põlva valla vaieldamatuks tõmbekeskuseks on kõigepealt Tartu linn. Kuigi Põlva linna areaal jääb Tartu omale märgatavalt alla, on Põlva linn vallasisese keskuseks oluline. Maakonna ja valla lõunapiiril elavatele inimestele on aga esimeseks keskuseks Võru linn.

¹ http://kodu.ut.ee/~siiri/Pendelr%E4nde%20kordusuuring_3.pdf

Joonis 2. Põlva valla asustusüksused (Põlva Vallavalitsus)

2. SOTSIAALNE KESKKOND

2.1. Rahvastik ja asustus

Põlva vallas elab 01.10.2019 seisuga 13828 inimest².

Asustusüksus	Rahvaarv 31.03.2000	Rahvaarv 31.12.2011	Rahvaarv 01.01.2019	Muutus 2000-2019	Muutus % 2000-2019
Põlva linn	6561	5767	5333	-1228	-19
Mammaste küla	635	587	628	-7	-1
Himmaste küla	562	496	498	-64	-11
Ahja alevik	635	507	484	-151	-24
Mooste alevik	464	399	430	-34	-7
Vastse-Kuuste alevik	525	396	412	-113	-22
Rasina	156	101	129	-27	-17
Tilsi	443	394	350	-93	-21
Kauksi	327	278	253	-74	-23
Valgemetsa	47	49	63	16	34
Karilatsi	143	113	131	-12	-8
Kiidjärve	131	168	188	57	44
Peri	373	307	314	-59	-16
Rosma	388	372	385	-3	-1
Taevaskoja	97	89	103	6	6

Tabel 1. Elanike arvu muutus kohalikes- ja lähikeskustes (Statistikaamet)

Tabelist 1 on näha, et üheksateistkümne aastaga on Põlva linna elanike arv vähenenud rohkem kui tuhande inimese võrra. Statistikaameti 2019 aasta prognoos ennustab, et aastaks 2035 võib maakonna elanike arv väheneda 4329 elaniku võrra (2014. aastal koostatud prognoos 5700), 2045. aastaks 7067 inimese võrra.³ Elanikkonna vähenemise põhjuseks on olnud negatiivne loomulik iive ja negatiivne rändesaldo.⁴ Samas näitab Statistikaamet 2019. aasta prognoos, et rahvaarvu vähenemine võrreldes 2014. aastal prognoosituga aeglustub. Muutuse põhjuseks on rändetrendide muutus. Oodatav eluiga tõuseb iga aastaga, 65-aastaste ja vanemate osatähtsus rahvastikus kasvab.

² Põlva Vallavalitsus

³ Statistikaamet

⁴ Statistikaamet

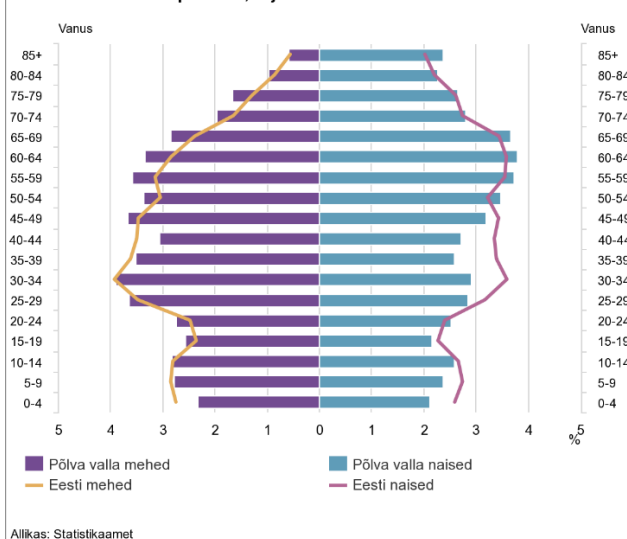
PÕLVA VALD

Valik andmeid

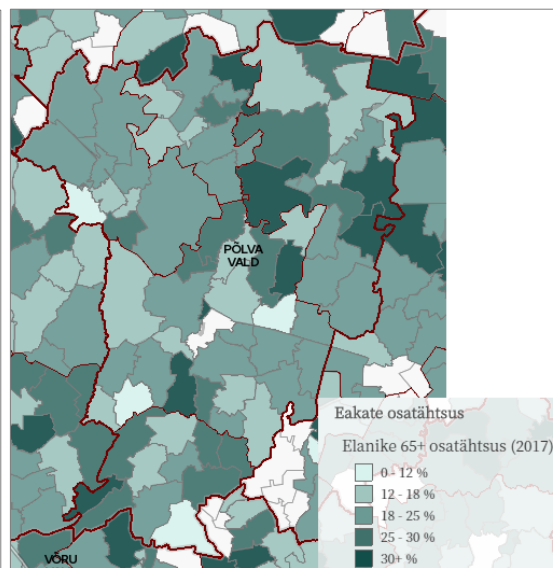
	2015	2016	2017	2018	2019
Rahvaarv, 1. jaanuar	14 622	14 378	14 181	14 084	13 907
Elussünnid	111	124	140	139	...
Surmad	184	167	169	170	...
Sisseränne	342	355	394	351	...
Väljaränne	513	514	450	498	...

Joonis 3. Valik andmeid Põlva valla kohta (Statistikaamet)

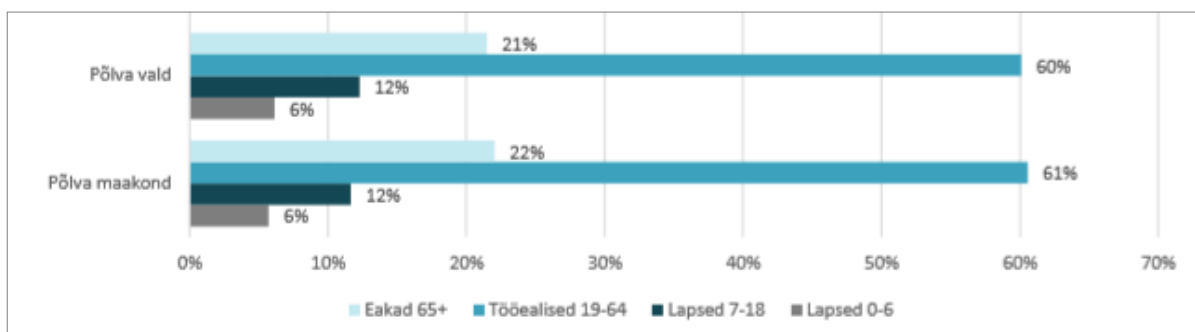
Põlva valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2019

Joonis 4. Rahvastikupüramiid (Statistikaamet)

Joonis 5. Eakate osatähtsus külates⁵

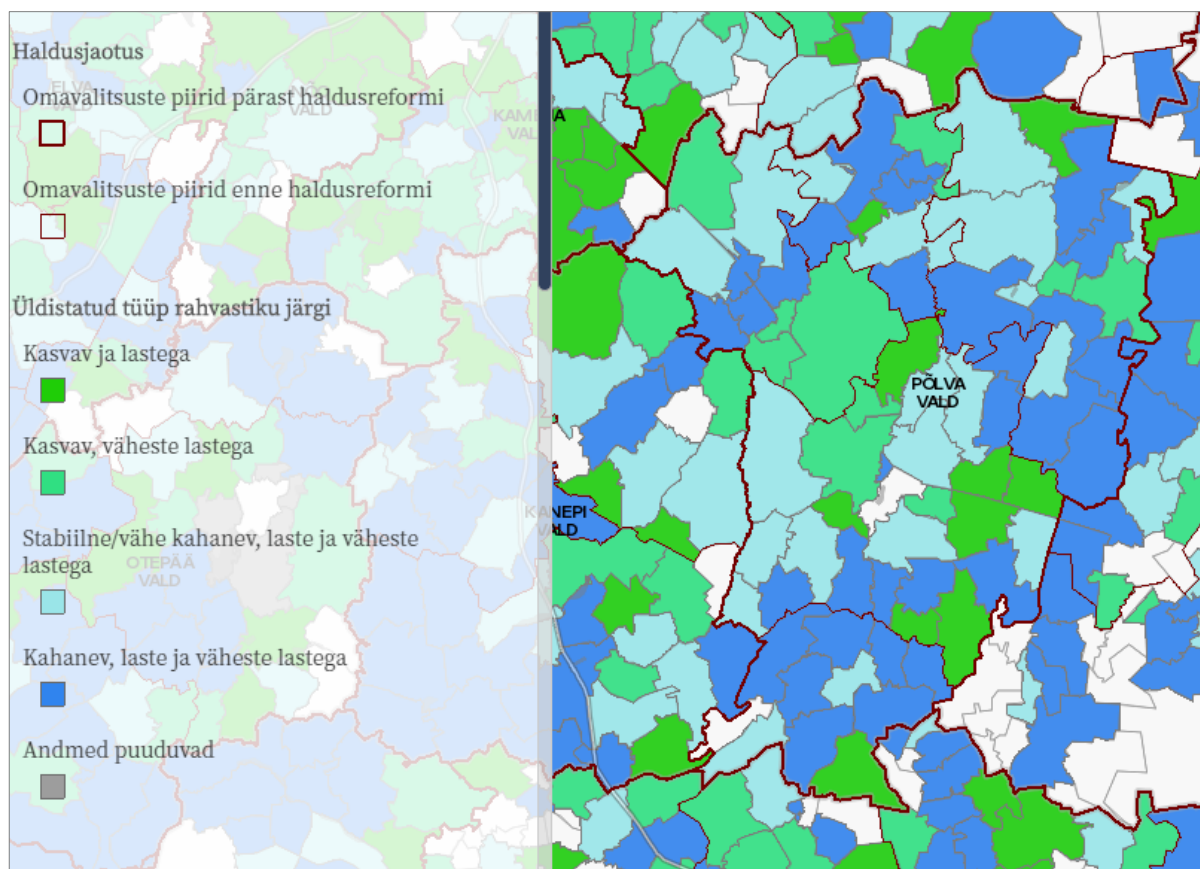
Joonis 6. Elanikkonna vanuseline jaotus 2019 (Rahvastikuregister)

Põlva vald on väheneva ja vananeva elanikkonnaga piirkond.

Kui elanikkonna vähenemine Põlva linnas on olnud suur, siis kogu valla rahvaarvu vähenemine nii drastiline ei ole (tabel 1). Rahvaarvu märgatav tõus on olnud Valgemetsa ja Kiidjärve külas, mis mõlemad on varasemalt olnud suvituspiirkonnad. Nagu jooniselt 7 näha, on tegemist

⁵ väljavõtte Tallinna Ülikooli ja Hendrikson & Ko poolt koostatud väikeasulate uuringu kaardirakendusest, <http://www.hendrikson.ee/maps/V%C3%A4ikeasulad/>

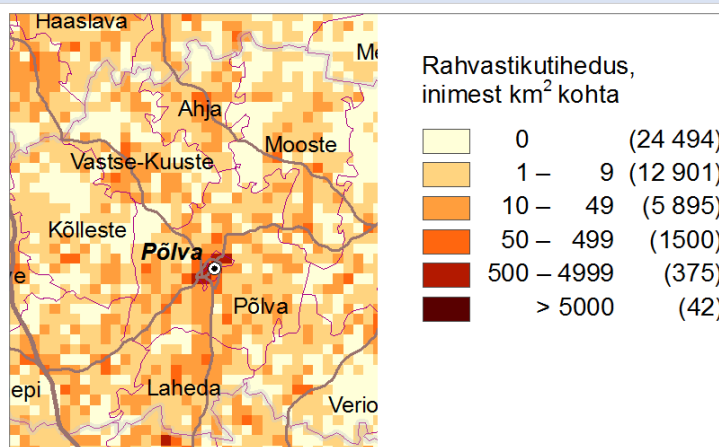
piirkondadega, mis küll kasvavad, aga on väheste lastega. Eeldatavalt kolivad piirkonda need, kelle lapsed on täisealiseks saanud ning kes ise ihkavad rahulikumat ja ilusat elukeskkonda.

Joonis 7. Külade tüübid rahvastiku järgi⁶

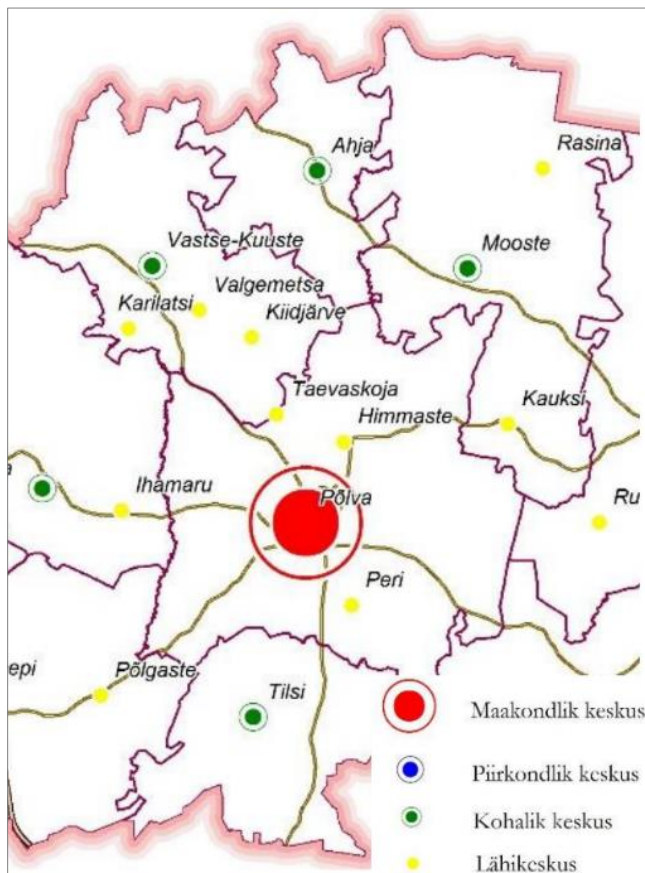
Põlva valla rahvaarv jätkab tõenäoliselt ka lähitulevikus kahanemist. Vähenemise pidurdamiseks ning sissetuleku soodustamiseks on vaja tähelepanu pöörata nii atraktiivse ja mitmekülgse elukeskkonna kui ka ettevõtluskeskkonna arendamisele. Vananeva vallana on eriti oluline pöörata tähelepanu eakate vajadustele ja teenuste kättesaadavusele. Hea elukeskkonna pakkumine annab võimaluse elanike arvu vähenemise aeglustumiseks või isegi peatumiseks.

Elanikkonna asustustihedus on Põlva vallas 19,9 inimest km² kohta. Seejuures on oluline märkida, et keskmist asustustihedust mõjutab oluliselt Põlva linn ja osaliselt ka suuremad asustusüksused, samal ajal kui maalise piirkonna puhul jääb rahvastikutihedus alla 10 elaniku km² kohta (joonis 8).

Joonis 8. Rahvastikutihedus (Statistikaamet)

⁶ väljavõtte Tallinna Ülikooli ja Hendrikson & Ko poolt koostatud väikeasulate uuringu kaardirakendusest, <http://www.hendrikson.ee/maps/V%C3%A4ikeasulad/>

Joonis 9. Keskuste paiknemine (Põlva maakonnaplaneering)

Põlva valla keskuste võrk on määratud Põlva maakonnaplaneeringuga (joonis 9) ning selle määramisel on lähtutud töökohtade ja erinevate teenuste paiknemisest, samuti toimepiirkondadest – arvestatud on funktsionaalsete seostega, millised keskused tagamaad koos toimivad.⁷

Maakondlikuks keskuseks on Põlva vallasine linn – Põlva linn.

Kohalikuks keskuseks on keskus, mis pakub kodukoha lähedal esmavajalikke teenuseid.

Kohalikud keskused Põlva vallas on:

- Ahja alevik,
- Mooste alevik,
- Vastse-Kuuste alevik,
- Tilsa küla.

Lähikeskus on keskus, mis pakub kohaliku keskusega võrreldes suhteliselt väiksemat hulka teenuseid, kuid mille roll on oluline üksikute kodulähedaste teenuste pakkumisel.

Põlva vallas on lähikeskustena määratletud järgmised keskused:

- Rasina,
- Valgemetsa,
- Karilatsi,
- Kiidjärve,
- Taevaskoja,
- Himmaste,
- Kauksi,
- Peri.

Elanikkonna arvu muutus keskustes on näha tabelis 1. Protsentuaalselt kõige rohkem on kahanenud elanike arv alates 2000. aastast Ahja alevikus (24%) ja Kauksi külas (23%).

Üldplaneeringu koostamise käigus pööratakse tähelepanu linnalise ja maalise asustusega alade ning kompaktse iseloomuga asustuse selgemale piiritlemisele. Vaadatakse üle asustusüksuste piirid ning vajadusel keskuste võrk.

⁷ Keskuste määramisel on arvestatud Statistikaameti poolt 2014.a koostatud raportiga “Toimepiirkondade määramine” ja RAKE 2015.a koostatud uuringuga “Uuring era- ja avalike teenuste ruumilise paiknemise ja kättesaadavuse tagamisest ja teenuste käsitlemisest maakonnaplaneeringutes”

2.2. Sotsiaalne taristu ja ühistegevus

Põlva vallas tegutseb seitse munitsipaallasteaeda: Ahja Lasteaed Illikuku, Mooste Lasteaed Tammetõru, Tilsa Lasteaed Muumioru, Vastse-Kuuste Lasteaed Kaari, Põlva Lasteaed Lepatriinu, Põlva Lasteaed Mesimumm, Põlva Lasteaed Pihlapuu. Põlva Roosi Koolis on lasteaiarühm erivajadusega lastele.

2019/2020 õppeaastal käib Põlva valla lasteaedades kokku 585 last. Lasteaiakohti on valla lasteaedades piisavalt.

Vallas tegutseb seitse munitsipaalüldhariduskooli: Põlva Kool, Põlva Roosi Kool, Friedebert Tuglase nimeline Ahja Kool, Mooste Mõisakool, Kauksi Põhikool, Tilsa Põhikool ja Vastse-Kuuste Kool. Valla territooriumil asub ka kaks erakooli: Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal (100 õpilast) ja Tartu Luterliku Peetri kooli õppekoht (14 õpilast).

Valla munitsipaalkoolides õpib 2019/2020 õppeaastal 1282 õpilast.

Põlva Kool tegutseb hetkel kokku kolmes hoones: kahes õppehoones Põlva linnas ja linna piiril Mammaste külas. Varasemalt on võetud suund Lina tänaval asuva õppehoone sulgemiseks ja lammutamiseks. Vaatamata elanike arvu vähenemisele, tõuseb õpilaste arv Põlva linnas, seda teiste valla koolide arvelt, kus õpilaste arv väheneb. Olukorras, kus Põlva linnas õpilaste arv suureneb, tuleb tühjenevatele koolimajadele teistes piirkondades leida lisakasutus.

Põlva linnas asub riigile kuuluv Põlva Gümnaasium ning seal õpib 213 õpilast. Lisaks Põlva valla koolidele õpib valla lapsi Tartu linna põhikoolides ja gümnaasiumides, seejärel põhikoolis Kambja ja Võru vallas, gümnaasiumis aga Võru linnas. Õpirände saldo on negatiivne.

Vallas on kolm munitsipaalhuvikooli: Põlva Spordikool, Põlva Kunstikool ja Põlva Muusikakool – kõik tegutsevad Põlva linnas.

Lastele ja noortele erinevaid võimalusi meelepärasete huvialadega tegelemiseks pakub üheksa mittetulundusühingut ja üks seltsing. Vallas on üks noorsootööasutus – Põlva valla Noorsootöö Keskus, millel on viis tegutsemiskohta: Põlva, Tilsa, Vastse-Kuuste, Ahja ja Mooste.

Kuigi õpilaste arv väheneb ja üldiselt haridusasutustel on piisavalt ruumi, on perspektiivis näha suuremat vajadust koolikohtade järele Põlva linnas, samas valla teistes piirkondades tuleb tühjaks jääma kipuvatele (kooli)hoonetele leida lisakasutus.

Sotsiaalteenuseid pakuvad järgmised asutused:

- Põlva Päevakeskus – koduhooldusteenus, vaba aja veetmise võimaluste pakkumine eakatele ja puudega inimestele, pesupesemise- ja duššiteenus, eluruumiteenus;
- Põlva Valla Hooldekodu – ööpäevaringne üldhooldusteenus;
- Laheda Sotsiaalkeskus (kahes asukohas, Tilsis ja Vana-Koiolas) – ööpäevaringne üldhooldusteenus;
- Ahja Hooldekodu – ööpäevaringne üldhooldusteenus;
- SA Tilsa Perekodu – asendushooldus- ja järelhooldusteenus;
- Põlva Roosi Kool – lapsehoiuteenus;

- Põlva Haigla AS - Laste- ja Noorte Vaimse Tervise Kabinet.

Valla ja kogu Põlva maakonna suurim elanikke teenindav tervishoiuasutus on aktsiaselts Põlva Haigla. Põlva Haigla on haiglavõrgu arengukava mõistes üldhaigla, kus osutatakse üldkirurgia, sisehaiguste ja erakorralise meditsiini teenuseid. Vajalikke analüüse ja uuringuid teostatakse ööpäevaringselt. Kiirabiteenust haigla ruumides osutab SA Tartu Kiirabi. Alates 2014. aastast tegutseb Põlva haigla juures laste ja noorukite vaimse tervise kabinet.

Põlva valla teeninduspiirkonnas on 10 perearstinimistut. 2018. aastal valmis Põlva Haigla juures esmatasandi tervisekeskus, kus pakutakse esmatasandi tervishoiuteenuseid. Tervisekeskuse teeninduspiirkonda jäävad endiste Ahja, Kanepi, Kõlleste, Laheda, Mooste, Põlva, Valgjärve ja Vastse-Kuuste valdade alad. Keskuses on loodud võimalused tööks üheksale perearstipraksisele. Käesoleval ajal on täidetud seitse nimistut. Vallas tegutsevad perearstipraksised lisaks Põlva linnale veel Ahja, Vastse-Kuuste ja Mooste alevikes.

Vananev rahvastik nõuab suurema tähelepanu pööramist hoolekandeesutuste rajamisele, eakatele sobiva tegevuse leidmisele (sh linnaaiaandus), liikumisvõimaluste parandamisele ning tänavadisainile (madalad äärekivid, siledad kõnniteed).

Vallas on tihe spordirajatiste võrk, spordiregistris⁸ on registreeritud 46 erinevat rajatist (tabel 2).

Kohalikes keskustes (Ahja, Tilsa, Vastse-Kuuste) on olemas staadionid, Moostes staadion puudub, Põlva linnas on 2 koolistaadioni ning üks linnastaadion, lähikeskustest on staadion Kauksi külas.

Külades asuvad mitmed kolmanda sektoriga koostöös korrastatud ning rajatud avalikud spordiplatsid ja mänguväljakud, mida spordiregistris ei ole registreeritud.

Põlva linna külje all asuvas Mammaste tervisespordikeskuses on suusa- ja liikumisrajad, spordi- ja jalgpalliväljak ning discgolfi park. Mammaste tervisespordikeskust arendatakse jätkuvalt, luues erinevaid võimalusi sportimiseks sh treeninguteks.

Väljaarendatud liikumis- ja suusarajad asuvad lisaks veel Intsikurmus, Orajõel ja Taevaskojas. Erinevate treeningute ja võistluste toimumise kohana on omandanud populaarsuse Põlva-Himmaste-Eoste kergliiklustee.

⁸ <https://www.spordiregister.ee>

Liik	Arv	Asukoht
Võimla/spordisaal/spordihall	9	Põlva linn (4), Ahja, Mooste ja Vastse-Kuuste alevik, Kauksi ja Tilsa küla
Siseujula	1	Põlva linn
Sisetiir	1	Põlva linn
Staadion	7	Põlva linn (3), Ahja ja Vastse-Kuuste alevik, Kauksi, ja Tilsa küla
Jalgpalliväljak*	2	Põlva linn, Mammaste küla
Korvpalliplats	9	Põlva linn, Ahja, Mooste ja Vaste-Kuuste alevik, Himmaste, Mammaste, Peri, Tilsa ja Rosma küla
Võrkpalliplats	3	Põlva linn, Mooste alevik, Mammaste küla
Rannavõrkpalli koht	5	Põlva linn, Vastse-Kuuste alevik, Himmaste, Tilsa ja Mammaste küla
Tenniseväljak	2	Põlva linn, Adiste küla
Ekstreemspordi väljak (skatepark)	2	Põlva linn, Himmaste küla
Tervise/suusarada	2	Põlva linn, Mammaste küla

Tabel 2. Valla spordiobjektid (Spordiregister), * siin ei kajastu Põlva linnastaadion

Põlva Keskraamatukogu juurde kuulub 12 haruraamatukogu: kõikides kohalikes keskustes (Ahja, Mooste ja Vastse-Kuuste alevikus ning Tilsa külas) ja lähikeskustest Himmaste, Kauksi, Kiidjärve, Peri, Rasina ning Taevaskoja külades, lisaks veel Vanaküla ning Kiuma külas.

Seltsitegevust külades ja elukeskkonna arendamist edendavad külaelanike ja külavanemate eestvedamisel loodud MTÜd ning seltsid erinevate projektide koostamise, ringide tegevuse ja ürituste kaudu. 70-st külast 36-le on valitud 29 külavanemat, mõned on valitud mitme küla peale. Külakeskused on Himmaste, Jaanimõisa, Kauksi, Karilatsi, Kiidjärve, Lootvina, Peri, Taevaskoja ja Vanaküla külades, Aarna seltsituba, Kiuma rahvamaja ning Kähri seltsimaja tegutsevad samuti külakeskustena.

Külaplatsid ja väljakud on järgmistes külades: Aarna, Adiste, Andre, Eoste, Himmaste, Karilatsi, Kiuma, Lootvina, Lutsu, Mammaste, Orajõe, Rasina, Säkna, Taevaskoja, Tännassilma ja Vanaküla külades, lisaks on külaplatsina kasutusel Jakob Hurda sünnitalu plats Himmaste külas, Ahja mõisa park Ahja alevikus ning Mooste Folgikoja väljak Mooste alevikus. Lavad ja kõlakojad on lisaks Intsikurmu lauluväljakule ka Eoste, Kiuma, Mammaste, Peri ja Vanaküla külades, samuti Ahja mõisa pargis.

Spordirajatiste võrk vallas on piisav, üldplaneeringu koostamise käigus tuleb aga leida lahendused parkimisprobleemide lahendamiseks mõnede objektide juures (nt Põlva-Himmaste-Eoste kergliiklustee, Põlva staadion ja Intsikurmu), samuti on tarvis Mooste alevikus leida staadionile asukoht.

3. MAJANDUSKESKKOND

Põlva vallas registreeritud ettevõtetest annab ülevaate tabel 3. Tabelisse on kantud äriregistris registreeritud ja majanduslikult aktiivsed ettevõtted, ühistud ja ühingud.

AS	TÜ	FIE	UÜ	OÜ	TÜH	MTÜ	SA
13	5	426	9	1187	18	250	7

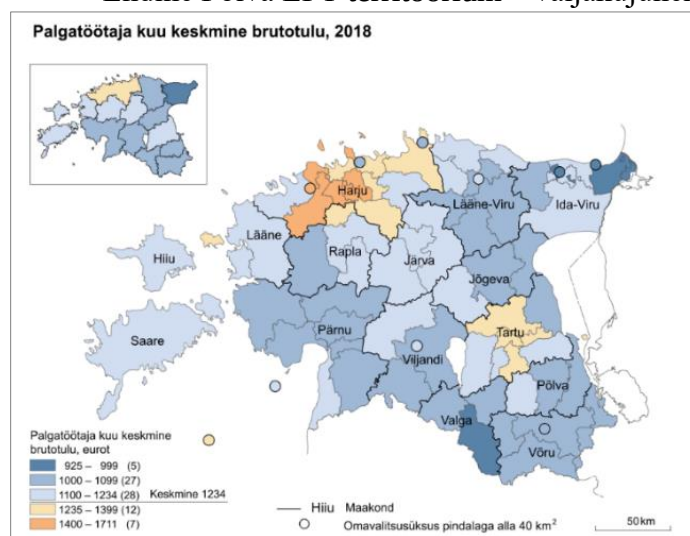
Tabel 3. Äriregistris registreeritud ettevõtted Põlva vallas seisuga 01.10.19⁹

Põlva vallas registreeritud majanduslikult aktiivsete ettevõtete peamised tegevusvaldkonnad on põllu- ja metsamajandus, ehitus, jae- ja hulgikaubandus, meelelahutus ja vaba ajaga ning ka kinnisvaraga seotud tegevused. 250 ja enam töötajaga ettevõtteid on vallas 2, 10-49 töötajaga ettevõtteid 46, valdav enamus on alla 10 töötajaga ettevõtted¹⁰.

Põlvamaa ettevõtluse areng on koondunud maakonnakeskusesse – Põlva linna.

Olulisemad tööstusalad vallas on järgmised:

- Põlva KEK-i territoorium (Vabriku, Tööstuse, Lao ja Pärnaõie tänav) – väljakujunenud toimiv tööstusala,
- Mammaste tööstusala – väljakujunenud toimiv tööstusala,
- Himmaste tööstusala – väljakujunenud toimiv tööstusala,
- Endine Põlva EPT territoorium – väljakujunenud toimiv tööstusala.

Palgatöötaja kuu keskmine brutotulu Põlva vallas jääb Eesti keskmisele 1234 eurole alla, olles 2018. aastal 1057 eurot kuus (joonis 10). Brutotulu saajaid kuus on vallas keskmiselt 5358.

Demograafiline tööturururindeks oli 2018. aastal 0,73, Eesti keskmine 0,84. Indeks näitab, et noori tuleb tööturule juurde vähem kui sealt vanaduse tõttu välja langeb¹¹.

Joonis 10. Palgatöötaja kuu keskmine brutotulu aastal 2018 (Statistikaamet)

Oluline on jätkata ennekõike juba kasutuses olevate tööstusalade arendamist, sh taristu rajamist ja kaasajastamist. Samuti on vaja lahendada avalikud juurdepääsud kruntidele.

⁹ Äriregister, Märkus*: kasutatud lühendid: AS – aktsiaselts; TÜ – täisühing; FIE – füüsilisest isikust ettevõtja; UÜ – usaldusühing, OÜ – osühing, TÜH – tulundusühistu, SA – sihtasutus.

¹⁰ Statistikaamet, 01.01.2018

¹¹ Statistikaamet

Uutele eluruumidele antud kasutuslubade statistika (tabel 4) näitab, et majandussurutise aegne (2008-2010) madalseis elamuehituses küll taastub, aga väga aeglaselt. 2017. aasta andmetes esineb anomaalia mille täpne põhjus ei ole selge. Tegemist võib olla ehitusseadustiku rakendamisest tulenevaga ja haldusreformi eelse püüdega andmeid/dokumente korrastada.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Põlva maakond kokku	22	20	13	7	13	11	11	9	9	7	8	19	3	6	11	8	19	19	53	
Põlva linn (kuni 2014)	3	10	2	0	1	2	3	4	1	0	0	0	0	0	1	.	.	.	.	.
Ahja vald (kuni 2018)	1	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	2	.
Laheda vald (kuni 2018)	0	0	0	5	3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	.
Mooste vald (kuni 2018)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	2	1	0	1	.
Põlva vald (kuni 2018)	7	7	5	1	4	1	1	0	0	0	2	0	1	2	3	0	5	6	43	.
Vastse-Kuuste vald (kuni 2018)	4	0	0	1	2	1	2	1	1	0	2	1	0	1	1	1	2	1	1	.
Praegune Põlva vald kokku	15	17	7	7	11	4	6	7	3	2	4	1	1	3	7	4	8	10	48	3

Tabel 4. Kasutusse lubatud eluruumid (uusehitused) (Statistikaamet)¹²

Kinnisasjatehingutele Põlva vallas majandussurutis olulist mõju ei avaldanud, tootmis- ja elamumaadega tehtud tehingute arv on vaadeldaval perioodil olnud stabiilsed (tabel 5).

Eluhoonetega tehtud tehingute hulk näitab, et kuigi uusi elamuid palju ei ehitata (tabel 4), on Põlva vald atraktiivne piirkond elamiseks.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
Elamumaa	88	58	63	58	69	73	89	84	95	86	80	80
Maatulundusmaa	196	131	187	246	258	313	332	250	285	274	358	187
Muu	22	10	4	12	3	9	29	15	18	42	20	14
Segamaa	9	3	5	2	8	7	2	7	7	7	9	8
Tootmismaa	18	22	13	16	14	12	15	25	20	15	18	20
Ärimaa	5	12	5	4	5	2	3	5	8	5	2	4
sh hoonestatud maa tehingud	178	119	120	119	140	133	150	137	177	134	122	135
... eluhoonetega hoonestatud maa tehingud	77	46	57	51	63	62	81	72	85	71	62	72
... mitteeluhoonetega hoonestatud maa tehingud	101	73	63	68	77	71	69	65	92	63	60	63
Tehinguid kokku	338	236	277	338	357	416	470	386	433	429	487	313

Tabel 5. Kinnisasja tehingud Põlva vallas sihtotstarvete ja objekti liikide järgi¹³ *andmed seisuga 30.10.19

¹² Statistikaamet

¹³ Maa-amet, tehingute andmebaas

4. TEHNILINE TARISTU

4.1. Ühisveevärk ja -kanalisatsioon

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniteenust Põlva vallas pakub AS Põlva Vesi, teenindades kliente Põlva linnas, linnas, Mammaste, Orajõe, Himmaste, Rosma, Peri, Andre, Tilsi, Jaanimõisa, Rasina ja Kauksi külades, Ahja, Mooste ja Vastse-Kuuste alevikus, peagi liitub teenuspiirkonnaga Karilatsi küla. Aarna külas ja osaliselt Mammaste külas osutab elanikele veevarustus- ja kanalisatsiooniteenust OÜ Põlva Agro, kes tegeleb küla keskuses olemasoleva ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemi haldamisega. Himma-Vardja piirkonnas pakub teenust Himma-Vardja Seltsing.

Asula	Elanike arv 01.01.2018	Ühisveevärgi teenusega varustatud elanike arv	Ühiskanalisatsiooniga varustatud elanike arv
Põlva linn ja lähiümbrus	7509	7306	7077
Aarna küla	243	95	75
Andre küla	65	15	0
Ahja alevik	500	492	425
Tilsi küla	367	250	250
Himma-Vardja piirkond	233	80	50
Mooste alevik	419	350	350
Kauksi küla	264	140	115
Jaanimõisa küla	86	40	40
Rasina küla	128	40	0
Vastse-Kuuste alevik	421	198	229
KOKKU	10235	9006	8611

Tabel 6. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniteenusega varustatud elanikkond Põlva vallas¹⁴

Hajaasustusega külades ühisveevärk puudub, seal saadakse vesi salvkaevust või puurkaevust.

Keskkonnaministri poolt määratud reoveekogumisalad on järgmised:

- Põlva – Orajõe küla, Puuri küla, Soesaare küla, Himmaste küla, Rosma küla, Põlva vallasisene linn, Mammaste küla;
- Ahja – Ahja alevik, Kosova küla;
- Mooste – Sässaare küla, Mooste alevik;
- Tilsi – Tilsi küla;
- Vastse-Kuuste – Vastse-Kuuste alevik;
- Peri – Peri küla;
- Lahe – Lahe küla;
- Kauksi – Kauksi küla.

ÜVK arendamine ning süsteemide rekonstrueerimine toimub vastavalt ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavale. Üldplaneeringu koostamisel arvestatakse kehtivate arengukavadega ja võimalike ruumivajadustega.

¹⁴ Statistikaamet, 2018; AS Põlva Vesi

4.2. Tuletõrje veevarustus

Põlva linnas on tuletõrje veevarustus lahendatud hüdrantide abil. Selleks on ühisveevärgi torustikule paigaldatud kokku 110 tuletõrjehüdranti. Tööstus- ja laohoonete tulekustutuseks vajalik suurem vooluhulk kaetakse konkreetse kinnistu enda lahendatavatest lokaalsetest allikatest (mahutid, veevõtukohad) saadava täiendava kustutusveega.

Põlva linna lähipiirkonna asulates on tuletõrje veevõtuks kasutusel tuletõrje veevõtumahutid ning looduslikud veevõtukohad. Põlva valla tuletõrje veevõtukohtade ning -mahutite andmed on toodud tabelis 8.

Asula (küla)	Asukoht	VVK liik	Märkused
Himmaste	Himmaste tanklast mööda töökodade taga murul veehoidla	Veehoidla	Talvel raskendatud juurdepääs
Himmaste	Himmastest Mooste poole sõita paremat kätt puidufirmade juures	Veehoidla	
Himmaste	Himmaste kooli juurest enne silda paremalt	Jõgi	Talvel raskendatud juurdepääs
Himmaste	Paako tee 2, Kahe kinnistu piiril	Veehoidla	Talvel raskendatud juurdepääs
Himmaste	Poest Spordiplatsi teises otsas üle tee	Veehoidla	
Rosma	Peri kanalate juurde keerata esimese hoone taga	Tiik	Talvel raskendatud juurdepääs
Rosma	Peri kanalate kaalukoja paremal üle tee tiik	Tiik	Talvel raskendatud juurdepääs
Himmaste	Peale raudteed vasakule Valmer Puidu tootmishoone taga	Veehoidla	
Peri	Peri POÜ karjalautade territooriumil lautade taga vasakul	Veehoidla	
Peri	Peri poe kõrvalt töökodade hoovil paremal	Veehoidla	
Aarna	Hatiku Järv Kioma- Koorvere teel Järv A-29	Järv	Talvel raskendatud juurdepääs
Aarna	Aarna suurfarmi kinnistu suurfarmide taga	Veehoidla	Aeglane pealevool soost
Aarna	Aarna kortermajade juures vasakul pool teed põllul	Veehoidla	Talvel raskendatud juurdepääs
Aarna	Põlvast enne Aarna küla keerata paremale suurfarmide juurde, suurfarmide taga tiik	Tiik	Talvel võib külmuda
Aarna	Vana metsavahi talu Kioma- Koorvere teel paremat kätt	Tiik	Talvel võib külmuda
Mammaste	Metsa sigala poole sõites 70 m enne sigalaid paremat kätt tee ääres põllul	Veehoidla	
Mammaste	Enne Põlva Agro kuivateid paremal haljasalal	Veehoidla	
Mammaste	Põlva Agro töökodade väravast sisse sõita ja vasakul	Veehoidla	
Mammaste	Mammastes tanklasse sisse sõita vasakut kätt kuuskede all	Veehoidla	
Mammaste	Mammaste ülevaatuspunkti parempoolsel küljel murul	Veehoidla	
Mammaste	Kagutrans garaažide taga	Veehoidla	
Mammaste	Timmo Tallide taga enne puidutöökoda, ristis paremal	Tiik	
Orajõe	Mammaste suusakeskuse sõites vasakul murul enne parklaid	Veehoidla	
Orajõe	Põlva paisjärve tammi juures	Järv	Talvel raskendatud juurdepääs
Tilsi	Pikkjärve põhjatipus	järv	
Tilsi	perekodu ees	mahuti	
Tilsi	Kõrbjärve ujumiskoht	järv	
Tilsi	Kuivati juures	mahuti	Vajab renoveerimist
Vardja	töökoja juures	mahuti	

Asula (küla)	Asukoht	VVK liik	Märkused
Himma	küla elamute juures, Evi katastriüksusel	mahuti	
Mooste	Viinavabriku sissepääsu vastas ca 8 meetrit uksest	järv	
Mooste	järve tammi juures, mõisast minnes vasakul pool teed	järv	
Rasina	külas maanteeasilla juures, Mooste poolt minnes vahetult enne Lutsu jõge paremal pool		
	Säkna silla juures, Moostest minnes enne maanteeasilda vasakul pool		
Ahja	koolimaja vahetus läheduses	järv	

Tabel 8. Põlva valla ÜVK piirkonna tuletõrje veevõtukohtad (-mahutid)¹⁵

Ahja ja Vastse-Kuuste alevike puurkaevu tootlus ei taga hüdrantide kasutamiseks vajalikku vooluhulka. Tuletõrje veevarustus tuleb seal lahendada veemahutite või looduslike veekogude baasil. Tuletõrje veevarustus puudub Teavaskoja ja Valgemetsa külates kus looduslikest veekogudest vee kättesaamine on problemaatiline. Eriti keeruline on olukord Valgemetsa külas, kus elanike arv kasvab, hoonestustihedus ja ehitussurve on suur, aga tulekustutusvesi kättesaadav ei ole.

Üldplaneeringu koostamise käigus käsitletakse tuletõrje veevõtukohti ja nende juurdepääsude tagamist.

4.3. Soojusvarustus

Põlva linna elamuid ja tööstushooneid köetakse põhiliselt valla osalusega äriühingu Aktsiaseltsi Põlva Soojus katlamajadest. Enamus soojusenergiast toodetakse hakkepuidu põletamisel, osaliselt kasutakse maagaasi. Mooste alevikus on kaugküttevõrku ühendatud kaheksa tarbijat, millest kuus on kortermajad ja lasteaed ning kultuurimaja, teenuse pakkujaks on AS Tootsi Turvas. Ahja alevikus tegeleb soojusenergia tootmise ja müügiga AS Põlva Soojus, soojuse tootmiseks kasutatakse maagaasi. Maagaasil töötavate kateldega on varustatud kuus korteriühistut, kool, lasteaed, raamatukogu, spordihoone, kultuurimaja ja üks eramu. Maagaasitorustiku olemasolu Ahja alevikus annab võimaluse viia enamik eramuid alevikus üle maagaasiküttele. Vastse-Kuuste alevikus on kaugküttesüsteem kasutusel ainult Vastse-Kuuste aleviku kortermajades. Soojusmajandusega tegeleb hetkel veel osaühing Vastse-Kuuste Soojus, peamiseks soojusenergiaallikaks on maagaas. Lähituleviks hakkab soojust pakkuma AS Põlva Soojus. Tilsa külas on kaugküttevõrguga ühendatud neli korterelamut, kauplus, sotsiaalkeskus, kool ja koostöökeskus. Soojuse tootmisega tegeleb Usaldusühing "Madesaare", soojuse tootmiseks kasutatakse hakkepuitu. Peri külas on kaugkütte pakkujaks Peri Põllumajanduslik OÜ.

Üldplaneeringu koostamisel arvestatakse kehtivate arengukavadega ja võimalike ruumivajadustega. Olulisi muudatusi soojusmajanduse sektoris ei kavanda.

¹⁵ Päästeamet

4.4. Elektri- ja gaasivõrk

Põlva valda läbib üks 330 kV elektriõhuliin:

- L358 Tartu – Pihkva

ja neli 110 kV õhuliini:

- L053 Põlva – Ruusa;
- L141 Kuuste – Põlva;
- L142 Võru – Põlva;
- L156 Kanepi – Võru.

Peale Eesti eraldamist Venemaa elektrisüsteemist ei saa enam kasutada Läti suunaliseks transiidiks 330 kV liini Tartu – Pihkva L358, perspektiivis on plaanis Eesti – Läti neljanda 330 kV ülekandeliini ehitus suunal Tartu – Gulbene ning see võib läbida Põlva valda.

Valda läbib T6 Irboska-Tartu D55 gaasitorustik ning siin asub 6 gaasijaama (Ahjal ja Põlva linnas 2, lisaks Lootvina ja Valgesoo külades).

Olulisi muudatusi elektri- ja gaasivõrgu arendamiseks ei kavandata, arvestada tuleb võimalusega, et Tartu – Gulbene suunaline 330 kV liin võib läbida Põlva valda. Tähelepanu on vaja pöörata taastuvenergia (sh päikeseenergia) tootmisele ja selleks vajalike alade leidmisele.

4.5. Teedevõrk ja transport

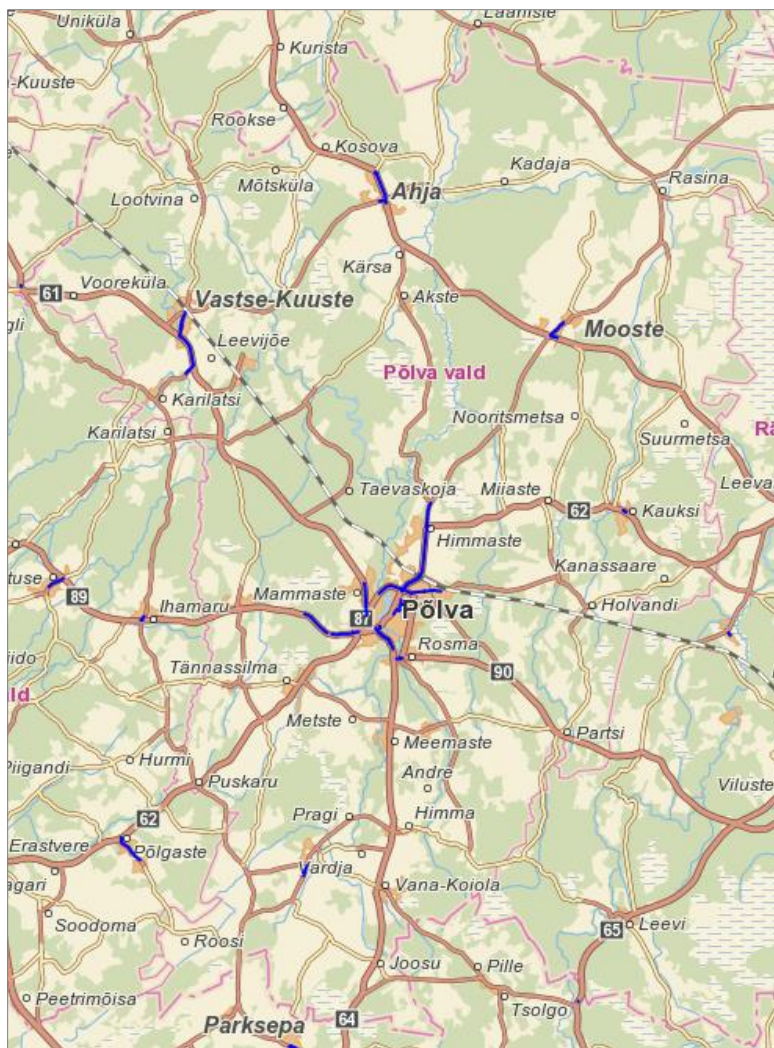
Põlva vallal on hea liiklusgeograafiline asend. Valda läbib Tartu-Petseri suunaline raudtee ja järgmised tugimaanteed:

- 45 Tartu – Rāpina – Vārska,
- 62 Kanepi – Leevaku (tervikteel on mitteriigitee lõike),
- 64 Võru – Põlva (tervikteel on mitteriigitee lõike),
- 89 Põlva – Saverna,
- 90 Põlva – Karisilla
- 61 Põlva – Reola (tervikteel on mitteriigitee lõike),
- 87 Põlva ringtee.

Tihe riigi tugi- ja kõrvalmaanteede võrgustik tagab hea ühenduse Tartu ja Võru linnaga ning valla suuremate asumite ühenduse vallakeskuse – Põlva linnaga. Põlva linna ümbritseb ringtee, mis teenindab raudteeäärseid tootmispiirkondi ning sellele on suunatud liiklemine raske- ja ohtlike veostega. Riigile kuuluvate kruusateede osakaal maakonna riigiteede kogupikkusest on Põlva maakonnas 44,8%, veelgi suurem on see vaid Valga (50,0%) ja Võru (47,5%) maakondades.¹⁶

Põlva vallas on kokku ligikaudu 679 km teid, neis avalikus kasutuses on 514 km. Avalikult kasutatavate teede hoolduse ja remondi korraldamise tagab Põlva valla hallatav asutus – Põlva Haldusteenistus.

¹⁶ Teeregister

Kergliiklusteid on Põlva vallas kokku 18,5 km ja peamiselt asuvad need Põlva linnas ja selle ümbruses (joonis 11).

Joonis 11. Kergliiklusteid Põlva vallas¹⁷

Üldplaneeringu koostamise käigus täpsustatakse tee kaitsevööndeid, määratakse tingimused avalikult kasutatavate teede määramiseks ja avalikes huvide omandamiseks. Pööratakse tähelepanu kergliiklusühenduste kvaliteedile ja kasutamismugavusele.

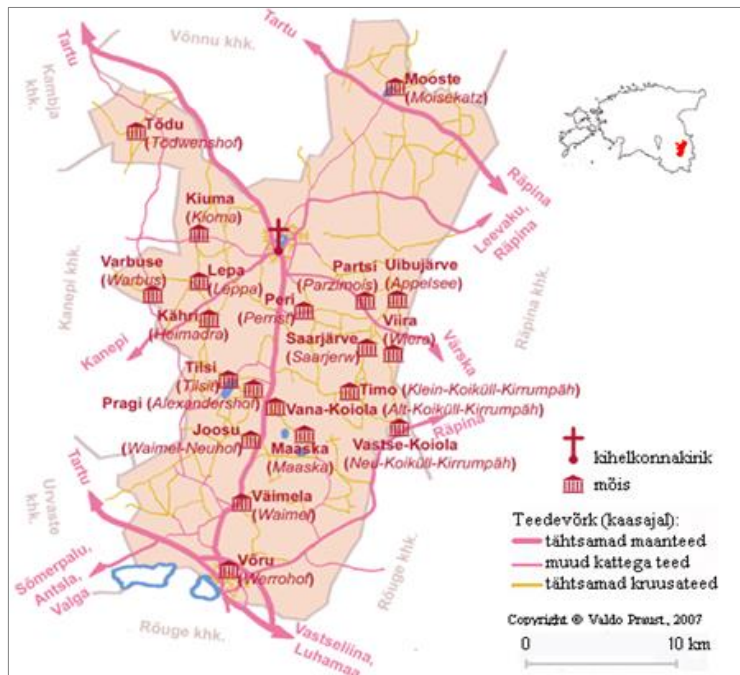
¹⁷ Teeregister.mnt.ee

5. AJALOOLINE JA KULTUURILINE KESKKOND

5.1. Põlva valla ajalooline kujunemine ja asustuse areng

Põlva valla territoorium asub suures osas ajaloolise Põlva kihelkonna aladel, mis asutati kirikukihelkonnana 13. sajandi esimesel poolel. Esimesed kirjalikud märkmed Põlvast (Põlwe) pärinevad 1452. aastast, kui Põlva kihelkond kuulus Tartu piiskopkonda.

Pindalalt ja mõisate arvult oli Põlva kihelkond suur, siin oli 21 mõisat – üks kirikumõis, 14 rüütlimõisat ning neli riigimõisat koos kahe kõrvalmõisaga, millele lisandus 13 karjamõisat (joonis 12).

Joonis 12. Põlva kihelkonna ajaloolised piirid¹⁸

Põhjast lõunasse väljavenitatud kihelkond jagunes kahe kaasaegse maakonna, Võru- ja Põlvamaa vahel. Enamik endisest kihelkonnast jääb Põlvamaale, kuid 20% lõunapoolsest osast Võru linna ümbruses kuulub Võrumaa koosseisu.

1939. aastal moodustati Kioma, Koiola ja Peri vallast ning Põlgaste valla Puskaru külast Põlva vald. 1931. aasta novembris valmis Tartu-Petseri raudtee, mis tõi kaasa majandustegevuse elavnemise piirkonnas.

Aastatel 1939-1969 kasvas Põlva Eesti praegustest maakonnakeskustest kõige vähem, laienemine toimus Tartu suunas. Põlva rajooni moodustamine 1961. aastal kiirendas aga Põlva arengut, siis kerkisid uued ettevõtted, elamud ning elanike arv kasvas, raudteejaama ümbrusesse tekkis eraldi linnaosa. Aastatel 1969-1989 kasvas Põlva maakonnakeskusena kõige enam, kuuekordistades oma pindala (1989. aastal rohkem kui 5 km²), Orajõe rajati pais ja asula kasvas kokku raudtee äärses asumiga. Sellel ajal muutus Põlva pikaks ja väljavenitatuks ning raskesti hallatavaks (joonis 13). Neid aastaid iseloomustavad ka paneelmajadest mikrorajoonide teke, asustust mõjutasid endiselt maanteed ja jõgi. Erinevalt näiteks Viljandist, on Põlva linnas vähe ehitatud reljeefsetele kohtadele, eelistatud on tasasemaid alasid. 2003 – 2007 ehitati suurem osa hooneid linnalähedastele põldudele, suurte teede äärde hakati rajama tehase-, tööstus- või laohooneid.¹⁹

¹⁸ www.mõis.ee

¹⁹ „Eesti maakonnakeskuste kasvamise suunad ja põhjused ajalooliste kaartide põhjal“, Piia Kirsimäe lõputöö Tartu Ülikoolis, 2015

Kultuurimälestiste riikliku registri XX sajandi arhitektuuri andmebaasi andmetel on XX sajandi arhitektuuripärandi objekte vallas 27 (tabel 9), neist nõukogude aegseid 13, tsaariaegseid 8 ja okupatsioonieelse vabariigi aegseid 6.²²

Nimetus	Aadress	Dateering periood
Taevaskoja kolhoosikeskus ehk Himmaste kaubanduskeskus	Himmaste küla	nõukogude
Intsikurmu laululava	Metsa 11, Põlva linn	nõukogude
Ed. Vilde nimelise kolhoosi kontor-klubi	Peri küla	nõukogude
Kultuurimaja	Mooste alevik	nõukogude
Mooste vallamaja	Mooste alevik	tsaariaeg
Põlva EKP rajoonikomitee hoone (nüüd Põlva Muusikakool)	Võru 1, Põlva linn	nõukogude
Põlva haigla	Uus tn 2, Põlva linn	nõukogude
Elamu	Kesk 22, Põlva linn	tsaariaeg
Kolhoosikeskus	Keldrikaela tee 2, Mammaste	nõukogude
Kultuurikeskus	Kesk 15, Põlva linn	nõukogude
Spordihoone ja lasketiir	Metsa 7, Põlva linn	nõukogude
Postkontor	Kesk 19, Põlva linn	nõukogude
Seltsimaja (nüüd Põlva Keskraamatukogu)	Kesk 16, Põlva linn	tsaariaeg
Endine fotograaf Karl Bleieri elamu	Tuglase 8, Põlva linn	tsaariaeg
Elamu, kauplus	Võru 18, Põlva linn	tsaariaeg
Korterelamu	Võru 5, Põlva linn	nõukogude
Martini kirik	Rasina küla	vabariik
Taevaskoja puhkemaja	Taevaskoja tee 32, Taevaskoja	nõukogude
Taevaskoja sanatoorne lastekool	Taevaskoja küla	vabariik
Aleksandri vallamaja	Suurküla küla	tsaariaeg
Mooste baptisti palvemaja	Kaaru küla	vabariik
Kauksi vennastekoguduse palvemaja	Kauksi küla	vabariik
Koiola vallamaja	Mammaste küla	tsaariaeg
Peri vallamaja	Peri küla	tsaariaeg
Vastse-Kuuste vallamaja	Vastse-Kuuste alevik	vabariik
Põlva raudteejaam	Jaama 81, Põlva linn	vabariik
Ootepaviljon	Taevaskoja küla	nõukogude

Tabel 9. XX sajandi arhitektuuripärandi objektid Põlva vallas (Kultuurimälestiste register)

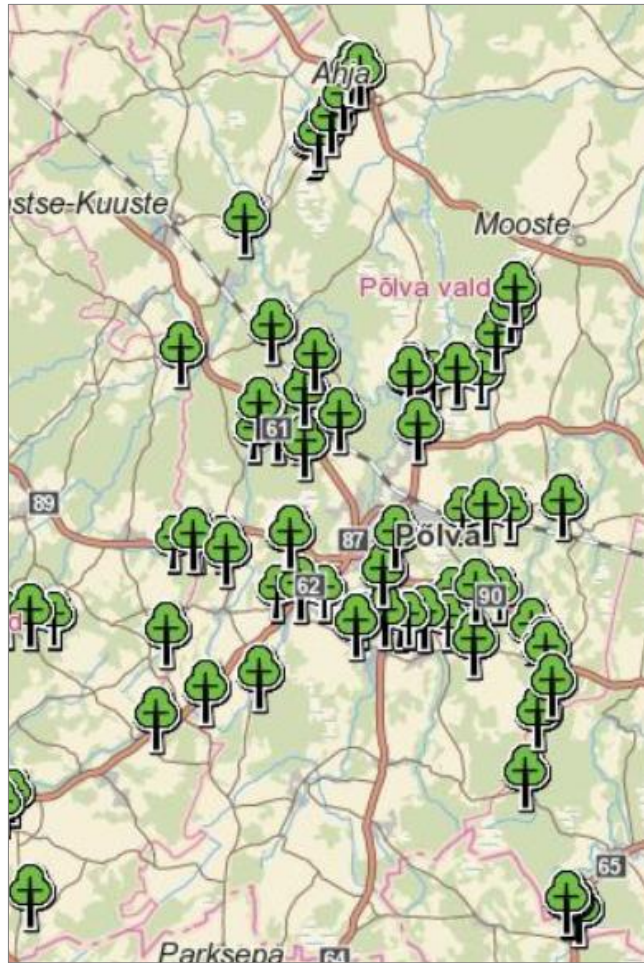
Muistiseid ja pärimustega seotud paiku on Põlva vallas 54, maachituspärandi andmekogusse on kantud 25 rehemaia, 10 vallamaja ja 17 koolimaja²³.

²² Kultuurimälestiste riiklik register

²³ Kultuurimälestiste riiklik register

Lõuna-Eestile omaselt on ka Põlva vallas ristipuid (joonis 14). Ristilõikamise tava on üks osa traditsioonilisest Lõuna-Eesti matusest. Ristipuudeks on tavaliselt kalmistule mineva tee ääres olevad suuremad puud või üksik puu ristimetsas, mille tüvesse matuselised lõikavad ristimärgi. Ristipuud on osa meie pärandkultuurist, see tava ulatub eelkristlikku hingestatud looduseusu perioodi ja selle kombetalitustesse, mis on hiljem sulandunud arvestatavalt nii kohaliku luterliku kui ka ilmaliku matusekombestikuga.

Esimesena Eestis rakendatakse riiklikku kaitset Rosma ristimetsale.

Joonis 14. Ristipuude paiknemine Põlva vallas²⁴

Põlvamaa väärtuslikud maastikud on algselt määratud Põlva maakonna teemaplaneeringuga „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“, mis käsitles ja väärtustas eelkõige traditsioonilist kultuurimaastikku kus on säilinud Põlvamaa ajaloo erinevate ajastute jäljed. Väärtuslike maastike määramisel arvestati maastike kultuurilis-ajaloolise, loodusliku, esteetilise, rekreatiivse (turismipotentsiaal ja puhkeväärtus) ja identiteediväärtusega.

Põlva valda jäävad järgmised maakonnaplaneeringuga määratud väärtuslikud maastikud:

- Kiidjärve-Kärsa (I tähtsusklass),
- Vana Tartu-Võru maantee ehk Postitee (I tähtsusklass),
- Mooste mõisakompleks (II tähtsusklass),
- Rasina asundusküla (II tähtsusklass),
- Põlva järve, Orajõe ja Peri oja lähiümbrus (II tähtsusklass),
- Arniku (III tähtsusklass).

Üldplaneeringutega määratud miljööväärtuslikud alad kattuvad mitmel juhul väärtuslike maastike või kultuurimälestistega (nt Kärsa, Akste oja org, Rasina asundusküla, Postitee, Mooste, Joosu, Tilsa ja Põlgaste mõisakompleksid) või on miljööväärtuslike aladena kirjeldatud üksikuid hooneid.

²⁴ Ristipuude kaardirakendus, Maa-ameti geoportaal

Miljööväärtuslike hoonestusaladena on üldplaneeringutes kirjeldatud kaks ala:

- Miljööväärtuslik hoonestusala Põlva linnas, paisjärve ida kaldal,
- Miljööväärtuslik hoonestusala Põlva linnas, kesklinna ja Käisi-Piiri asumis.

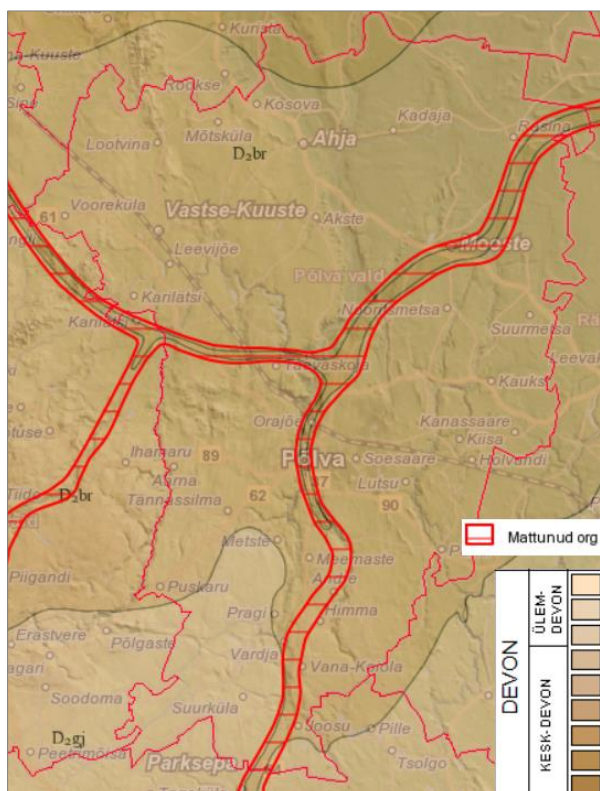
Üldplaneeringu koostamise raames vaadatakse üle ja täpsustatakse väärtuslike maastike kaitse- ja kasutustingimused, samuti senised miljööväärtuslikud alad ja nende kasutustingimused. Võimalusel arvestatakse ilusate vaatekohtade ja ajalooliselt kaunite teelõikudega. Põlva valla ruumilise arengu põhimõtete ja maakasutuse juhtotsarvete ja -tingimuste määramisel arvestatakse kultuurimälestistega.

6. LOODUSKESKKOND

6.1. Geoloogia ja maavarad

Põlva vald asub Kagu-Eesti lavamaa ürgorgudest lõhestatud lainjate lavakõrgendike piirkonnas. Vallas asuvad Eesti ühed tuntuimad looduslikud vaatamisväärsused: Ahja jõe ürgorus asuvad Suur-Taevaskoda, kus on 22,5 meetri kõrgune liivakivipaljand ja oruperve suhteline kõrgus kuni 38 meetrit ning jõge mööda pisut ülesvoolu asuv Väike-Taevaskoda, kus paljandi kõrgus ulatub 13 meetrini.

Ehitusgeoloogiliselt jääb Põlva vald Lõuna-Eesti Devoni platoole, mis kujutab endast lainjat moreentasandikku, millesse on lõikunud enam või vähem täitunud ürgorud (joonis 15). Orgude

laius kõigub 100 – 200 meetrist kuni 1 – 2 kilomeetrini, sügavus 10 – 30 ja rohkem meetrit. Orgudel on lame põhi, nõlvade kallakus võib ulatuda 10 – 20°-ni. Aluspõhi koosneb Kesk-Devoni pudedatest liivakividest ja savidest. Väga mitmekesine on ürgorgude geoloogiline ehitus. Peaasjalikult on nad täidetud liustikuliste setetega (kruusad, liivad, moreen). Läbilõike ülemises osas võib esineda voolavaid viirsavisid, alluviaalseid liivu, saviliivu, järvemudasid ja turvast. Füüsilis-geoloogilistest protsessidest on üsna tavalised erosiooninähtused oru nõlvadel. Ehituse jaoks on piirkond soodne. Pinnased on tugevad ja põhjavesi üldiselt küllaltki sügaval. Erandi moodustavad loomulikult ürgorud ja mõned teised madalamad alad. Pinnakatteks on valdavalt erineva paksusega moreen, vähemal määral ka jääjärvede setteid. Pinnakatte paksust mõjutab paljuski aluspõhja reljeef ja jääaja eelsed ürgorud.

Joonis 15. Põlva valla geoloogiline aluspõhi.²⁵

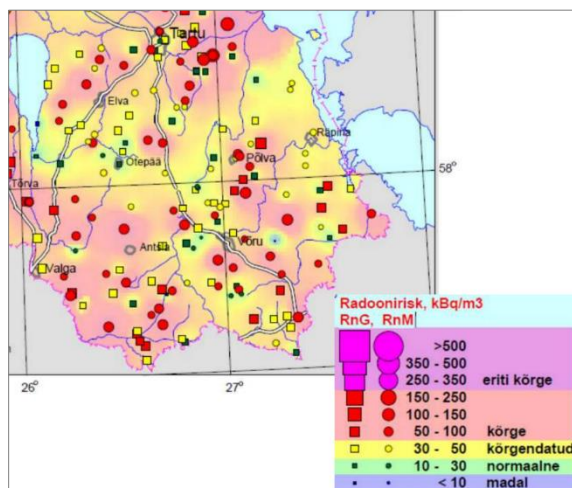
²⁵ <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/geoloogia400k>

Reljeefilt on piirkond valdavalt lainjas tasandik, mida läbivad suhteliselt sügavad ürgorud. Kõrgused merepinnast ulatuvad 35 meetrist Ahja jõe orus valla põhjaosas kuni 104 meetrini valla edelapiiril.

Põlva valla territooriumil on osaliselt või täielikult 11 keskkonnaregistri maardlate nimistus arvel olevat maardlat ja 5 kehtiva kaevandamisloaga mäeeraldist (tabel 10).²⁶

Maavara	Maardla nimetus	Pindala	Kasutusala	Olemasolev mäeeraldis
T - turvas	Kurgsoo	474,94	vähelagunenud turvas, hästilagunenud turvas	Kurgsoo II
L - liiv	Kadaja	2,88	täiteliiv	Kadaja II liivakarjäär
L - liiv	Mooste	2,88	täiteliiv	Mooste II liivakarjäär
S - savi	Joosu	24,39	keraamiline savi	
T - turvas	Ahja (Ahja-Lutsu, Vanamõisa)	1166,76	järvelubi, hästilagunenud turvas, järvemuda põlluväetiseks	
S - savi	Kärsa	5,61	keraamiline savi	
T - turvas	Riha	371,47	vähelagunenud turvas, hästilagunenud turvas	
K - kruus	Marimäe	9,14	ehituskruus	
L - liiv	Himmaste	2,25	täiteliiv	Himmaste liivakarjäär
T - turvas	Kääpa	775,58	hästilagunenud turvas	
T - turvas	Meelva	2640,37	vähelagunenud turvas, hästilagunenud turvas	Meelva turbatootmis ala

Tabel 10. Maardlad/mäeeraldised Põlva vallas

Eesti radooniriski kaardi kohaselt esineb Põlva vallas pinnaseid, mille radoonitase võib olla kohati kõrge (joonis 16). 2016. aastal Eesti Geoloogiakeskuse (praeguse nimega Geoloogiateenistus) koostatud uurimustööle tuginedes on jagatud Eesti territoorium tinglikult kolmeks: kõrgendatud radooniriskiga, madala või keskmise radooniriskiga ning täiendava uuringuvajadusega haldusüksused. Selle jaotise järgi on Põlva vald liigitatud kõrgendatud radooniriskiga omavalitsuseks.

Joonis 16. Eesti pinnase radoon-222 riski kaart, radoon-222 maksimaalne sisaldus pinnaseõhus²⁷

Üldplaneeringu koostamisel arvestatakse kaevandustegevuse mõjudega maakasutusele. Projekteerimistingimuste aluseks olevate ehitustingimuste juures tuleb arvestada kõrgendatud radooniriskiga ja vajadusel seada vastavate uuringute läbiviimise kohustus.

²⁶ Maa-amet

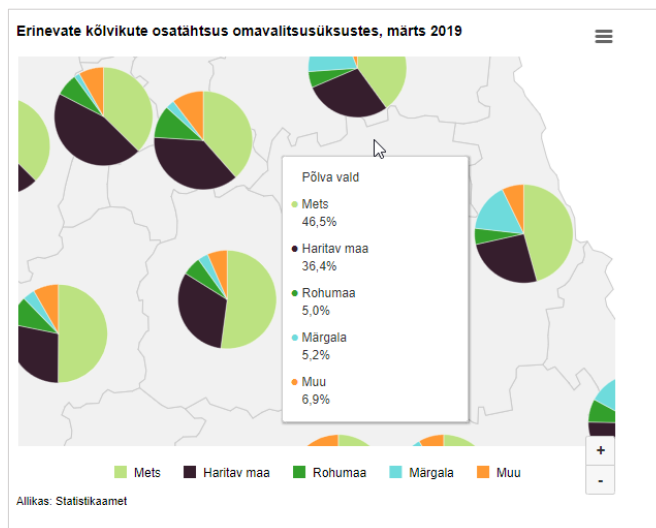
²⁷ Radooni riiklik tegevuskava, Keskkonnaministeerium 2019

6.2. Maakasutus

Põlva vallas on 2019. aasta septembri seisuga maakatastrisse kantud 70 590-st hektarist 70 179,3, sellest haritavat maad 25415,5, looduslikku rohumaad 3363,4, metsamaad 32209,4, muud maad 7456,2 ja õuemaad 1728,8 hektarit²⁸. Joonis 17 annab ülevaate kõlvikute protsentuaalsest jaotusest.

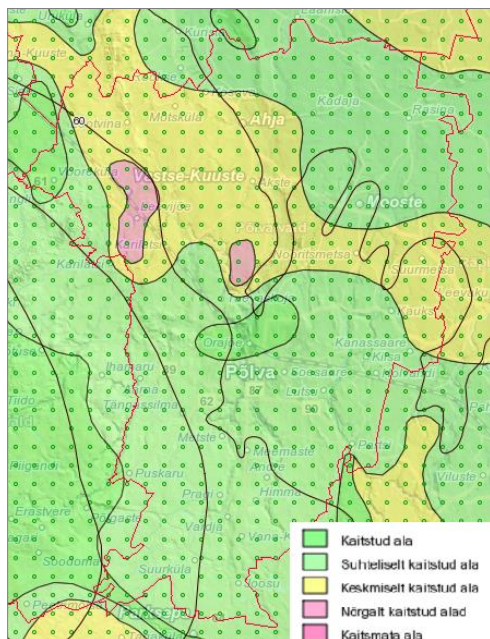
Kõige rohkem on maakatastris registreeritud maatulundusmaa sihtotstarbega maad – 93,7%.

Elamumaa sihtotstarbega on 2,88% katastrisse kantud maast, 1,51 % transpordimaa sihtotstarbega, ülejäänud maakasutuse sihtotstarbed kokku moodustavad veidi alla 2 protsendi. Riigi omandisse jäetud on 30% maakatastrisse kantud maadest, munitsipaalomandis on veidi üle 1% maafondist.²⁹

Joonis 17. Kõlvikute osatähtsus omavalitsustes (Statistikaamet)

6.3. Põhjavesi

Joonis 18. Põhjavee kaitstud Põlva vallas³⁰

Hüdrogeoloogiliselt on Põlva valla ala vahelduv, eeskätt ürgorgude piirkonnas kus esineb rohkesti allikaid. Põlva vallas kasutatakse Kvaternaari, Kesk-Devoni ning Kesk-Alam-Devon veekompleksi põhjavett. Valdavalt kasutatakse tarbeveeks Kesk-Devoni põhjavett.

Suuremal osal vallast on põhjavesi kaitstud (joonis 18), nõrgalt kaitstud alasid on kaks:

- Valgesoo ja Kiidjärve küla piiril;
- Vastse-Kuutse aleviku põhja-kirde-ida serv, osaliselt Lootvina, Padari, Leevijõe, Karilatsi, Valgemetsa ja Koorvere külad.

Kinnitatud põhjaveevaru on toodud tabelis 11.

²⁸ Maa-amet

²⁹ Maa-amet <http://geoportaal.maaamet.ee/>

³⁰ Põhjavee kaitstud, Maaameti geoportaal ja OÜ Eesti Geoloogiakeskus

Põhjavee kaitse seisukohast on oluline reovesi enne loodusesse juhtimist puhastada. Tiheasustusaladel on põhjavee- ja keskkonnakaitse eesmärkide tagamiseks elanike arvust lähtuvalt moodustatud erineva suurusega reoveekogumisalad.

Põhjavee- maardla	Põhjavee- maardla piirkond	Veekiht; geoloogiline indeks	Varu kategooria ja otstarve	Põhjavee varu (m ³ /d)	Kasutamise lõppaasta
Põlva	Piiri	Kesk-Devon (D2)	T1 joogivesi	1700	2043
	Ähnioru			940	
	Piiri	Kesk-Alam- Devon (D2-1)		1200	
	Ähnioru			2180	

Tabel 11. Põlva põhjaveemaardla kinnitatud põhjaveevaru³¹

Põlva vallas on üks üle 2000 inimekvivalendi reostuskoormusega reoveekogumisala – Põlva linnas ning Himmaste, Mammaste, Orajõe, Puuri, Rosma ja Soesaare külas.

Alla 2000 inimekvivalendi reostuskoormusega reoveekogumisasid on ⁷³²:

- Kauksi külas,
- Lahe külas,
- Ahja alevikus ja Kosova külas,
- Mooste alevikus ja Säässaare külas,
- Peri külas,
- Tilsa külas,
- Vastse-Kuuste alevikus.

Üldplaneeringus kavandatava maakasutuse ja seatavate tingimuste osas on vajalik arvestada, et maapinna geoloogilisest ehitusest tingitult esineb Põlva valla territooriumil nõrgalt kaitstud põhjaveega alasid.

6.4. Pinnaveekogud

Põlva vallas on 37 looduslikku järve, 18 paisjärve, viis tehisjärve ja seitse jõge. Suurimad järved on:

- Saesaare paisjärv, Kiidjärve külas (48,5 ha),
- Põlva järv, Põlva linn (35,9 ha),
- Arojärv, Rasina, Savimäe, Terepi külas (28,7 ha),
- Pikkjärv, Tilsa külas (24,8 ha),
- Külajärv, Leevijõe külas (15,9 ha),
- Kauksi järv, Kauksi, Miiaste, Vanaküla külas (15,2 ha),
- Kiidjärv, Kiidjärve külas (13,6 ha),
- Kõrbjärv, Tilsa külas (12,7 ha),
- Saarjärv, Joosu külas (12,3 ha),
- Mooste järv, Mooste alevikus (11,4 ha).³³

³¹ Keskkonnaministri 06.12.2016 käskkiri nr 1-2/16/1244

³² www.register.keskkonnainfo.ee

³³ www.register.keskkonnainfo.ee

Põlva valla territooriumi läbivad Ahja, Leevi, Lutsu, Luutsna, Mõra, Porijõgi ning Orajõgi. Kõik Põlva valla jõed kuuluvad Peipsi alamvesikonda. Allikarohkuse tõttu on jõed jahedaveelised ja paljud lõigud ei külmu talviti kinni.

Põlva järve kui pinnaveekogu peamiseks mõjutajaks on toiteelementide, lämmastiku ja fosfori, üleliigne sattumine järve vette. Toitained jõuavad järve kas Orajõe veega, linnatänavatelt koguneva sademeveega või järvekallastelt. Toitainete üleküllus halvendab järve ökoloogilist seisundit ning võib ohustada suplusvee kvaliteeti. Põlva linna külje all asuvasse Plaki järve on pikka aega juhitud Põlva olme- ja tööstusreoveed, järv on praeguseks praktiliselt kinni kasvanud ning reostab sekundaarse reostusallikana eesvooluks olevat Orajõge. Saesaare paisjärv on pigem jõelise iseloomuga, mis on tekkinud hüdroelektrijaama rajamisega. Järv on paisutatud Ahja jõele ning koostatava detailplaneeringu käigus püütakse leida lahendus paisutamise jätkamiseks või lõpetamiseks. Keskkonnaamet soovib paisutuse likvideerida, paisul elektrienergia tootja aga tegevusega jätkata. Kohalike elanike seas on pooldajaid ja vastuseisjaid mõlemale.

Üleujutusoh

Eestis on üleujutusriske hinnatud „Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2007/60/EÜ üleujutusrisi hindamise ja maandamise kohta“ alusel. 2011. aastal valmis esimene üleujutusega seotud riskide hinnang, millega kaardistati Eestis aset leidnud üleujutused, eristati olulised üleujutused ja määrati üleujutusega seotud riskipiirkonnad. Põlva vallas ei ole metoodika alusel määratud ühtegi üleujutuse riskipiirkonda ja seetõttu ei ole valla alal koostatud üleujutusohu riskipiirkondade kaarte. Sademevetest tingitud ajutisi üleujutusi on esinenud (nt Himmaste-Taevaskoja teelõigul Himmaste sillast Taevaskoja suunal).

Uute kõvakattega alade planeerimisel on oluline terviklikult lahendada sademevee kokku kogumine ning selle ära juhtimine või pinnasesse immutamine.

6.5. Roheline võrgustik

Roheline võrgustik on ökoloogiline infrastruktuur, mis koosneb tugialadest ning neid ühendavatest koridoridest. Tugialadel asuvad olulised elupaigad ja kasvukohad ning koridorid võimaldavad liikuda erinevatel liikidel ühelt tugialalt teisele. Tugialadele on omane massiivsus, kompaktsus ja looduskaitse väärtus, koridorid seovad omakorda tugialad tervikuks, tagades liikide leviku. Rohelise võrgustiku määramise eesmärgiks on tagada ökosüsteemide ja liikide säilimine, looduslike, poollooduslike jt väärtuslike ökosüsteemide kaitsmine ning teadvustada looduse säästliku kasutamise põhimõtteid.

Põlva valla rohevõrgustiku aluse määrab ära Põlvamaa maakonnaplaneering (joonis 19). Rohevõrgustiku olulisemateks konfliktobjektideks on valda läbivad tugimaanteed.

Rohevõrgu eesmärkide ja toimimisega tuleb arvestada üldplaneeringu lahenduse väljatöötamisel. Rohevõrgu piire ja kasutustingimusi täpsustatakse vajadusel.

Joonis 19. Rohelise võrgustiku tuumalad ja koridorid Põlva vallas (Põlva Vallavalitsus)

6.6. Kaitstavad loodusobjektid

Kaitsealasid leidub Põlva vallas kokku 16 ja need võtavad enda alla valla territooriumist 52,9 km² suuruse ala, ca 7,5 % valla kogupindalast. Lisaks on vallas 6 hoiuala ja 15 kaitstavat üksikobjekti (tabel 12).

Kaitsealad	Hoiualad	Üksikobjektid (nimi ja asukoht)
Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala	Ahja jõe hoiuala	Amuuri korgipuu, Tilsa küla
Ahja mõisa park	Akste järve hoiuala	Himmaste allikad, Himmaste küla
		Karjala kask (Loigomi kask), Mammaste küla
Akste looduskaitseala	Eoste hoiuala	
Ihamaru looduskaitseala	Kivijärve hoiuala	Kivijärve rändrahn, Uibujärve küla
		Kolm tamme (Tilleoru tammed, Tilleoru 3 tamme), Puskaru küla
Intsikurmu parkmets	Lahojärve hoiuala	
Kiidjärve mõisa park	Tahkjärve soo hoiuala	Mänd (Akste pettai), Akste küla
		Mänd (Karo kakutu pettai), Aarna küla
Kuulmajärve maastikukaitseala		
Meelva looduskaitseala		Mänd (Kraaviotsa pettai), Aarna küla
Mooste mõisa park		Mänd (Oru pettai), Peri küla
Peri mõisa park		Peri tamm, Peri küla
Põlgaste mõisa park		Rasina remmelgas, Rasina
Rasina mõisa park		Soehavva rändrahn, Roosiküla
Tilleoru maastikukaitseala		Sooküla kask, Rosma küla
		Suur rändrahn (Metste rändrahn), Metste küla
Tilsa mõisa park		
Valgesoo looduskaitseala		
Vastse-Kuuste mõisa park		

Tabel 12. Põlva valla kaitsealad, hoiualad ja kaitstavad looduse üksikobjektid³⁴

Üldplaneeringus kavandatava maakasutuse ja seatavate tingimuste osas tuleb arvestada kaitstavate loodusobjektidega.

³⁴ www.register.keskkonnainfo.ee

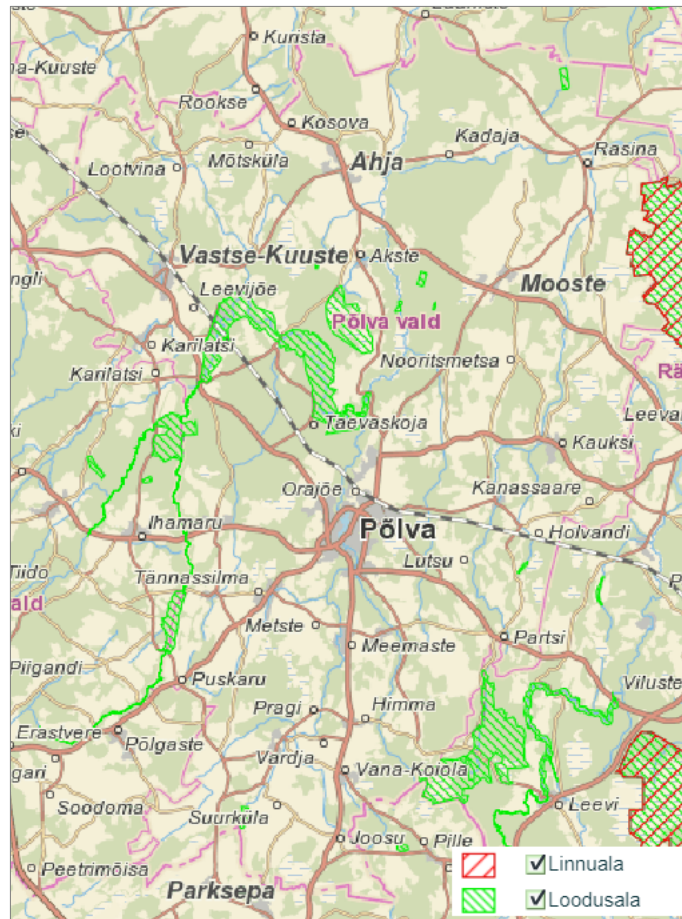
Natura 2000 alad

Lisaks siseriiklikult kaitstavatele loodusobjektidele on Põlva vallas ka rahvusvahelise kaitsealade võrgustiku, Natura 2000, alasid (joonis 20).

Põlva vallas on üks Natura 2000 linnuala – Meelva linnuala ja

12 Natura 2000 loodusala:

- Ahja,
- Akste järve,
- Akste,
- Ihamaru-Tilleoru,
- Kivijärve,
- Kuulmajärve,
- Laho,
- Meelva,
- Mooste,
- Peramaa,
- Tahkjärve soo
- Valgesoo loodusala³⁵.

Joonis 20. Natura 2000 loodus- ja linnualade paiknemine³⁶

Planeeringuga kavandatud tegevuste elluviimine ei tohi kahjustada Natura 2000 alade kaitse-eesmärke.

6.7. Välisõhu kvaliteet, müra, vibratsioon, jääkreostus

Paikseid saasteallikaid on Põlva vallas 37³⁷. Välisõhu kvaliteeti mõjutavad eeldatavalt eelkõige transporditrassid ning tootmis- ja tiheasustusalade paiknemine. Kütteperioodil võib eramute kohtküte põhjustada tavapärasest kõrgemat foonisaastet. Väikeelamute kütmine toob endaga kaasa eelkõige tahkete osakeste (peentolm) kontsentratsioonide suurenemise, kuna eramutes kasutatakse kütusena sageli puitu, pilleteid ja turbabriketti, mille põletamine annab võrdlemisi suure tahkete osakeste heitme.

Liiklussagedused on Põlva vallas võrdlemisi madalad ning olulist mõju valla õhukvaliteedile laiemalt ei avalda. Siiski võib esineda kõrgemaid heitgaaside kontsentratsioone kõrgema liiklussagedusega teede vahetus läheduses. Piirkonna õhukvaliteedi seisukohast eelistatuimad variandid on kaugkütte kasutamine või kohtkütte arendamine maagaasi baasil.

³⁵ www.register.keskkonnainfo.ee

³⁶ Maa-amet

³⁷ www.register.keskkonnainfo.ee

Kuna teede liiklussagedused on võrdlemisi madalad, siis ei kaasne ka liiklusest tulenevaid kõrgeid müratasemeid, seda ka raudteemüra puhul. Kohatise liiklusemüra normtasemete ületamisi võib esineda suurema liiklussagedusega teede kaitsevööndite ulatuses. Kõige suurema liikluskooormusega³⁸ on tugimaantee 62 Kanepi-Leevaku lõik Põlva linnast väljasõidul Himmaste poole, kus liiklussagedus ööpäevas on üle 3100 auto, 61 Põlva-Reola teel Vastse-Kuuste alevikust Tartu poole ületab liiklussagedus 2900 autot ööpäevas, 64 Võru-Põlva teel jääb alla 1600 auto. Teiste teede liikluskooormused ning vastavalt ka teest lähtuvad häiringud on väiksemad.

Põlva linnas, Vastse-Kuuste alevikus ja Valgemetsa külas avaldab müratasemele mõju raudtee. Kaubavoogude taastamisel võib müra avaldada mõju ja vajalik võib olla müratõkete rajamine.

Põlva vallas on 9 keskkonnaohtlikku objekti, neist 8 on jääkreostusobjektid (tabel 13).

Objekti nimetus	Ala ohutustamine	Ohu liik	Asukoht
Põlva Teedevalitsuse ABT	Jääkreostus on aruande/info põhjal likvideeritud	Pinnas	Himmaste küla
Põlva Tarbijate Ühistu endine Linavabrik	Jääkreostus on aruande/info põhjal likvideeritud, osa likvideerimata (jätkuvalt riigi omandis olev maa)*	Pinnas	Põlva linn
Plaki järv	Jääkreostuse likvideerimiseks ei ole meetmeid rakendatud	Muda veekogu põhjas, pinnas	Orajõe küla
Põlva masuudihoidla	Jääkreostus likvideeritud 2017 *	Pinnas	Põlva linn
Põlva EPT naftabaas	Maapealsed mahutid on tühjendatud ja torustikud likvideeritud. Maa-alused mahutid on tühjendatud, kuid välja tõstmata	Pinnas	Põlva linn
Elektrivõrkude immutusplats	Jääkreostus väheses osas likvideeritud	Pinnas	Taevaskoja küla
Endine Põlva EPT naftabaas	Jääkreostuse likvideerimiseks ei ole meetmeid rakendatud	Pinnas	Põlva linn
Kuremäe ABT	Jääkreostus suures osas likvideeritud	Pinnas	Rosma küla
Kooli katlamaja mahuti*	Maa-alused mahutid likvideerimata*	Pinnas	Põlva linn
Tännassilma kütusetankla*	Maa-alused mahutid likvideerimata*	Pinnas	Tännassilma küla

Tabel 13. Jääkreostusobjektid Põlva vallas (Keskkonnaregistri³⁹ andmeid täpsustatud Põlva Vallavalitsuse poolt, märgitud *)

Ohtlikke objekte on vallas kolm⁴⁰:

- Tere AS Põlva Tootmisosakond,
- Olerex AS Põlva tankla,
- Alexela Oil AS Põlva tankla.

³⁸ Maanteeameti 2018 a loendus <https://www.mnt.ee/et/ametist/statistika/liiklussageduse-statistika>

³⁹ www.register.keskkonnainfo.ee

⁴⁰ xgis.maaamet.ee

Üldplaneeringuga kavandatavate tööstusalade või tegevuste kavandamisel tuleb lähtuda eelkõige sellest, et uute tööstusettevõtete rajamisel või olemasoleva tööstustegevuse laiendamisel ei põhjustataks ülenormatiivset mürataseta naaberaladel. Tööstust on soovitatav arendada eelkõige olemasolevates tootmispiirkondades ja suuremate teede ääres, mis võimaldab transpordivood suunata otse maanteele müra- ja saastetundlikke alasid läbimata. Vajadusel seatakse müra ja vibratsiooni leevendavad tingimused ja meetmed.

7. KOKKUVÕTE

Põlva vald on heaks elukohaks neile, kes soovivad kvaliteetset, hajusat, rahulikku ja vaikset elukeskkonda, kus head ühendused, eelkõige Tartu ja Võru suunas, ei takista õpi- ja töörännet ning teenuste kättesaadavust.

Üleminek teadmispõhisele majandusele ja infotehnoloogial põhinevad lahendused annavad võimaluse elada maapiirkonnas – hajaasustatud aladel. Võimalused kaugtööks, virtuaalmaailm, tööd tegevad robotid ja uus mõtteviis soosib elamist mujal kui ainult linnas. Tööstuse ja ettevõtluse formaat muutub, vähenevad traditsioonilised tootmispinnad ning vajadus suurte tööstusalade järgi kahaneb. Töökohti luuakse IT-lahenduste abil, ettevõtlusvormid ja -alad segunevad – väikesest kodukontorist võib juhtida suurt ettevõtet või kümneid töötajaid. Vähenev rahvastik nõuab teenuste ja taristu kohandamist ning kokkutõmbamist, samas suurendab see survet avalike teenuste kättesaadavusele ja kvaliteedile. Kasvav mobiilsus süvendab töörännet ja avaldab survet teedevõrgule, linnastumine on paratamatu. Tartu läheduse ees ei saa silmi kinni pigistada. Puhas elukeskkond ja hea teenuste kvaliteet annab võimaluse pidurdada elanikkonna vähenemist, hea ühistransport ja teed võimaldavad Põlvas elada ja Tartus töötada. Ääremaastumine võib ühel hetkel probleemist pöörduda kasuks, sest üha vähem jääb alles looduslikke ja inimtegevusest rikkumatuid kohti. Kohandades teenuseid ja hooneid ning panustades rohkem sotsiaalteenustele, võiks Põlva hõbemajanduse kasvust ja üldisest linnastumisest pigem kasu lõigata. Rohelise mõtteviisiga maakonna maine (Põlvamaa tunnuslause on „rohelisem elu“) annab eelise kohalike toodete, eelkõige toidu pakkumiseks.

Kuidas luua elukeskkond mis on roheline, privaatne, turvaline, ilus, heakorrastatud, heade ühendustega (erinevad transpordiliigid), kättesaadavate teenustega (sh parkimine, lasteaiad, koolid, poed, puhkealad), meeldiv kõikidele vanusegruppidele? Kuidas tihendada olemasolevaid keskusi ja säilitada loodusväärtusi (sh põllumaid) ning kõikjal tagada teenuste stabiilne kättesaadavus? Need on küsimused, millele koostatav Põlva valla üldplaneering peab vastused andma. Üldplaneeringul on suur roll maakasutus- ja ehitustingimuste määramisel.

Põlva valla ruumilise arengu eesmärgiks on soodustada keskkonnasäästlike ja energiatõhusaid lahendusi, eelistades olemasoleva hoonestatud keskkonna laiendamist või tihendamist ning varem kasutuses olnud või ebapiisavalt kasutatud alade otstarbekamat kasutamist.

Üldplaneeringu eesmärgiks on luua eeldused elanike, ettevõtete ja külaliste vajadustega arvestava, loodust säästva ning arengut toetava keskkonna olemasoluks ja säilimiseks.